

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

בראשית

(חלק כה שיחה א)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת בראשית, כ"כו תשרי, ה'תשפ"ו (א)

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2025
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

Kehot Publication Society® and the Kehot logo are registered trademarks
of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

בראשית

לערנען מפרשים⁸, אַז דאָס וואָס רש"י דאַרף («אף בזה») אָנקומען צו דברי אגדה, איז ווייל דעם, «ויבדל» דאָ קען מען ניט מפרש זיין כמשמעו (הבדלה צווישן אור וחושך), היות אַז «הבדלה» איז שייך נאָר באַ דברים המתערבים, אָבער ניט ביי אור וחושך וועלכע קענען זיך ניט צונויפמישן, וואָרום בשעת עס איז מאיר אור קען דאָרט ניט זיין דעמאָלט חושך⁹;

דעריבער דאַרף רש"י אָנקומען צו דברי אגדה: «ראהו שאינו כדאי להשתמש בו כו' והבדילו לצדיקים», וואָס לפ"ז איז דער פירוש פון ויבדל ניט כמשמעו — אַ הבדלה צווישן אור וחושך — נאָר דאָס וואָס ער האָט מבדיל געווען דעם אור לצדיקים לעתיד לבא¹⁰.

און בהמשך לזה זאָגט רש"י ווייטער «לפי פשוטו — שיהי' ההבדל כמשמעו» — כך פרשהו, ראהו כי טוב ואין נאה לו ולחושך שיהיו משתמשי' בערבובי'», מיינענדיק אַן ערבובי' (ניט אין מקום, צוזאַמען אין איין אָרט, נאָר) אין זמן — אַז ס'איז ניט געווען קיין זמן קבוע ווען עס זאָל זיין אור און ווען חושך, נאָר

א. פון פסוקי, «וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל אלקים בין האור ובין החושך» איז רש"י מעתיק די ווערטער «וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל» און איז מפרש: «אף בזה אנו צריכים לדברי אגדה², ראהו³ שאינו כדאי להשתמש בו רשעים והבדילו⁴ לצדיקים לעתיד לבא⁵, ולפי פשוטו כך פרשהו ראהו כי טוב ואין נאה לו ולחושך שיהיו משתמשי' בערבובי' וקבע לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה».

(1) א, ד.

(2) ראה חגיגה יב, א. ירושלמי ברכות פ"ח ה"ו. ב"ר פ"ג, ו. פ"א, ב. פ"ב, ו. שמור' רפ"ה. זוהר שבעה ערה 6. ועוד.

(3) כ"ה ברוב דפוסים רש"י וכת"י רש"י (שתח"י), וכן הועתק במפרשים (ובכמה דפוסים: ראוהו. ולכאורה הוא טה"ד). ובדפוס שני דרש"י: ראה בו (וכן בהמשך הלשון ב"פשוטו": ראה כי כו'). וברמב"ן נעתק, «ראה».

(4) כ"ה בדפוסים שלפנינו ובכת"י רש"י (שתח"י). וכן משמע במפרשי רש"י. אבל ברמב"ן כאן נעתק, «שאינו ראוי».

(5) הלשון, «הבדילו לצדיקים» נמצא גם בירושלמי שם ובב"ר פ"ג שם בדעת רבנן. ובחגיגה ושאר מקומות במדרש «גנוז». וכ"ה בהמשך הירושלמי שם במאמר ר"י ובב"ר פ"ג שם — בתחלה. וראה פרש"י לקמן א, יד ד"ה להבדיל.

לקמן הערה 24.

(6) כ"ה בדפוסים רש"י הנפוצים, וכן נעתק ברמב"ן כאן ובמפרשי רש"י. וכ"ה בכל מרוז"ל הנ"ל (הערה 2). וראה גם זח"א לא, סע"ב ואילך. אבל בדפוס שני וכמה כת"י רש"י (שתח"י) ליתא «לע"ל». וכ"ה בזח"א (מה, ב ואילך) וזח"ב (רכד, ב) «גנוז לצדיקים».

(7) בדפוס שני ובכמה כת"י רש"י: שיהיו משמשי'. ובכמה כת"י: שישתמשו. וברמב"ן הועתק: להשתמש.

(8) ראה רא"ם, רע"ב, באר מים חיים (לאחי המהר"ל), שפ"ח. ועוד.

(9) ובל' הרע"ב כאן: דקשה לי' שמתחילה כתב וחשך על פני תהום ואח"כ כתב ויהי אור אלמא ה' הבדל בין האור ובין החושך מקודם לכן ומה ת"ל ויבדל. ועד"ז הוא בחידושי ופירושי המהרי"ק (לר"י קולון בעל שו"ת מהרי"ק) על פרש"י (ירושלים, תשל"א) כאן.

(10) ראה לקמן הערה 16.

(11) לשון הרא"ם כאן.

משמעו" (א' הבדלה צווישן צוויי זאכן¹⁶), נאָר „הבדילו לצדיקים”?

אפילו אָנעמענדיק אַז דער פירוש „לפי פשוטו” איז ניט אַזוי גלאַטיק, ווייל לפ”ז איז די הבדלה ניט צווישן דעם אור וחושך עצמם¹⁷, נאָר אַ הבדלה אין קביעות זמנים – און דערפאַר „אנו צריכים (אויך) לדברי אגדה” – איז אָבער דער פירוש לפי פשוטו נעענטער צו דער משמעות פון וואָרט „ויבדל”¹⁸ און צום תוכן פון די ווייטערדיקע ווערטער פון פסוק („ויבדל גו' בין האור ובין החושך”) ווי דער פירוש פון דברי אגדה אין „ויבדל” – ולפ”ז האָט רש”י עכ”פּ געדאַרפט מקדים זיין דעם פי’ „לפי פשוטו” פאַר דעם פי’ פון „דברי אגדה”.

אויך דאַרף מען פאַרשטיין: וויבאַלד אַז די שוועריקייט אין פסוק וואָס רש”י קומט פאַרענטפערן (וואָס צוליב דעם „אנו צריכין לדברי אגדה”) איז – ווי פאַסט צו זאָגן הבדלה צווישן אור און חושך (וויבאַלד זיי זיינען זיך ניט מתערב), האָט דאָך רש”י געדאַרפט מעתיק זיין (אויך) דעם המשך הכתוב „(ויבדל) אלקים בין האור ובין החושך”, אָדער עכ”פּ מרמז זיין די ווערטער מיט „וגומר”?

16) ברא”ם כאן: וה”פ וירא אלקים את האור כי טוב שאוי להשתמש בו הצדיק הנקרא טוב כדכתיב כו' ופירוש בין האור ובין החושך שעל ידי הגניזה הזאת שגזנו לצדיקים כו' נהי' ההבדל בין בעלי האור שהם הצדיקים ובין בעלי החושך שהם הרשעים. וכן אמרו בב”ר כו'. – אבל כ”ז אינו ואפילו לא ברמז בפרש”י.

17) משא”כ לדעת הרמב”ם במו”נ ח”ב פ”ל שמפרש שהוי הבדל טבעי בצורה.

18) ראה ב”ר פ”ג שם דלר”י ור”ל דס”ל דחלקם בתחומים דיום ולילה (כ, „לפי פשוטו” שבפרש”י) – „ויבדל הבדלה ממש”. ובירושלמי שם „אבדלה ודא” – ולהעיר מלקו”ש ח”ט ע’ 168 ובהערה 33 שם.

ס’איז געווען לפעמים ליכטיק ולפעמים פינסטער. און די הבדלה איז באַשטאַנען אין דעם וואָס „קבע לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה”.

ב. לפ”ז איז אָבער ניט פאַרשטאַנדיק:

אע”פּ אַז רש”י האָט נאָך ניט געזאָגט במפורש אַז „אני לא באתי אלא לפשוטו” (דאָס זאָגט ער ערשט מיט כמה פסוקים נאָכדעם¹²), איז אָבער דער איינפאַכער אָפטייטש פון פשט, אגדה, דרש – זאָגט אַז צו אַלעם ערשטען קומט דער אָפער נער מיין, און ערשט דערנאָך (ובפרט – אויב עס איז ניט גלאַטיק) האָט אַן אָרט אויף ותלך לדוד¹³ זוכן וואָס איז דאָ ניט אָפּענערהייט (דרש, אגדה, א טעם א.א.וו.). און ווי ס’איז אויך דאָ גופא מוכח פון לשון רש”י „אף בזה”¹⁴ אנו צריכין לדברי אגדה”, אַז לכל לראש איז פשוטו של מקרא, נאָר דאָ מוז מען אָנקומען צו דברי אגדה (ווי רש”י פירט אויס אין דעם אויבנדערמאָנטן פסוק¹⁵ „ולאגדה המיישבת דברי המקרא” – אין דעם מקרא פעלט יישוב).

איז וויבאַלד אַז לפי פירוש הנ”ל האָט רש”י אַ פירוש „לפי פשוטו” לויט וועלכן דער „ויבדל” איז „כמשמעו” – פאַרוואָס דאַרף רש”י איבערהויפט אָנקומען צום פירוש פון „דברי אגדה”, וואָס לפי פירוש זה איז דער „ויבדל” ניט „לפי

12) ג, ת. שם, כד (וראה שם, כב, ד, ת. ו, ג, וראה לקו”ש ח”ה ע’ 1 ובהערות שם. חט”ו ע’ 27 הערה 2).

13) תולדות כה, כב.

14) שבא בהמשך לפירושו לעיל א, א ד”ה בראשית ברא (כמ”ש במפרשי רש”י), שגם מלשון זה („אף בזה”) מוכח שזהו דבר חידוש ואינו דרך הרגיל בפירושו.

15) ג, ת.

„בערבובי“ מיט חושך און ניט האָבן אַ קבוע'דיקן זמן פאַר זיך.

עפ"ז קומט אויס, לכאורה, אַז לויט „דברי אגדה“ איז „וירא אלקים .. כי טוב“ אַ מער וואָגיקע סיבה צום „ויבדל“ (וויבאַלד אַז „כי טוב“ – „אינו כדאי להשתמש בו רשעים“²¹) ווי „לפי פשוטו“, וואָס לויט דעם איז מצד „כי טוב“ נאָר „אין נאה לו“ און דערפאַר „ויבדל“.

אַבער אויך דעם פירוש קען מען ניט אָננעמען אין פירוש רש"י אַלס טעם צו ברענגען – און נאָך מער, צו מקדים זיין – די דברי אגדה – ווייל די סיבה צו „ויבדל“ איז כלל ניט מרומז אפילו אין פסוק, ס'איז נאָר אַן ענין פון „אגדה“. ובפרט איז ניט גלאַטיק דער פירוש לויט דעם המשך הכתוב „ויבדל אלקים בין האור ובין החושך“.

ד. וי"ל הביאור בזה בהקדים וואָס רש"י חזר'ט איבער בפירושו „לפי פשוטו“ – „ראהו כי טוב“, נאָכדעם ווי ער איז מעתיק אין דעם ד"ה די ווערטער „וירא אלקים את האור כי טוב“; ע"ד הרגיל האָט ער געדאַרפט אָנפאַנגען „ראהו שאין נאה לו“, פונקט ווי אין פירוש פון דברי אגדה, וואו ער זאָגט (ניט „ראהו כי טוב ואינו כדאי להשתמש בו כו“, נאָר) „ראהו שאינו כדאי להשתמש בו כו“.

והביאור בזה, אַז דאָס איז טאַקע איינער פון די חילוקים צווישן דעם

ג. פון דעם איז פאַרשטאַנדיק אַז די שאלה און דער הכרח אויף זיין פירוש איז דווקא פון די ווערטער „וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל“ –

וואָס דאָ איז ניט מוביין – ווי אַזוי איז „וירא אלקים את האור כי טוב“ אַ סיבה וטעם צום „ויבדל“?

דעריבער זאָגט רש"י „אף בזה אנו צריכים לדברי אגדה ראהו (כי טוב – ובמילא) שאינו כדאי להשתמש בו רשעים והבדילו“.

עפ"ז וואָלט מען געקענט אויך מסביר זיין וואָס רש"י איז מקדים דעם פירוש פון דברי אגדה פאַר דעם פירוש „לפי פשוטו“, ובהקדים דיוק לשון רש"י אין דעם פי' „לפי פשוטו“ – „ראהו כי טוב ואין נאה לו ולחושך שיהיו משתמשים בערבובי“. דלכאורה וואָלט מער גע-פאַסט אַז רש"י זאָל זאָגן כלשון הכתוב „ראהו כו“ ואין טוב²⁰ לו ולחושך שיהיו משתמשים בערבובי“ –

נאָר לויט „פשוטו“ איז „אין טוב לו ולחושך“ ניט ריכטיג (קען עס ניט זיין אַ סיבה צו „ויבדל“) – וואָרום וויבאַלד אַז עס איז ביי זיי ניט געווען קיין עירבוב בפועל, יעדער איינער האָט משמש גע-ווען אין אַ באַזונדער זמן (ס'איז נאָר ניט געווען אַ סדר קבוע בזמנם), קען מען ניט זאָגן אַז ס'איז „אין טוב לו“, ווייל עס האָט גאָרניט געשאַט דעם אור (אָדער דעם חושך), נאָר ס'איז בלויז „אין נאה לו“: וויבאַלד אַז „וירא אלקים את האור כי טוב“, איז ניט „שיין“ אַז אַזאָ חשוב'ע זאָך ווי „אור“ זאָל זיין

21) ויתירה מזו דלכאורה לפי „דברי אגדה“ מה שאומר ש„ראהו שאינו כדאי להשתמש בו רשעים והבדילו כו“ הוא פירוש מש"נ בקרא „וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל“, ולא (רק) טעם ד„וירא אלקים את האור כי טוב“ ולכן „אינו כדאי להשתמש בו רשעים“ ובמילא „הבדילו לצדיקים“. וראה לקמן ריש סעיף ד.

19) כמ"ש בגו"א עה"פ. וראה גם רע"ב. משכיל לדוד.

20) וראה לקמן סעיף ד בתחלתו הקושיא בכפל הלשון.

מסביר זיין דעם טעם פאַרוואָס מ'האָט געדאַרפֿט מבדיל זיין דעם „טוב“ שבאור, ברענגט רש"י דעם פירוש פון „דברי אגדה“, „ראה שאינו כדאי להשתמש בו רשעים“.

עפ"ז איז מובן: (א) וואָס באַ אַ בן חמש למקרא ווערט ניט גלייך קיין שאלה: וואָס מיינט „הבדילו לצדיקים“²⁵, בעת אַז מ'זעט דעם „אור“ איצט? (ווייל, כנ"ל,

גופא**); ואחרי שבעת ימי בראשית (או ג' – כהגירסא ופירוש בפרש"י. וראה רמב"ן) נגנז (כז) האור הראשון, ועפ"י יומתק השינוי בפרש"י שם דכתב „נגנז“, ולא (כמש"כ כאן) „הבדיל“ (ע"פ לשון הכתוב).

ולפרש"י בפשט המקראות הוא לא כדעת רבנן (בחגיגה שם ועוד) דהן הן המאורות (וראה רמב"ן הנ"ל). ומה שכתב שם, יד ד"ה יהי מאורות (הא') „מיום ראשון נבראו וברביעי צוה עליהם להתלות ברקיע“ אין הכוונה שבים ראשון כבר האירו אור – ראה לבוש האורה שם. וראה בארוכה אברבנאל פרשתנו בהפסוקים א, ג. וועד.

(25) דהרי עדיין לא למד פרש"י דלקמן (א, יד) דעכשיו הוי האור מהמאורות ואור הראשון נגנז [אף ש"ל, שהבן חמש מתכה לידע ולהבין פרטי הנבראים ואופנם עד להסיוס דהפרשה דמעשה בראשית].

מהר"ק שם: כך כתוב בכל הספרים המדויקים וכך הוא הגירסא הנכונה (עיי"ש בארוכה ובבא"ר יצחק שם). אבל בנחלת יעקב שם גורס (וכ"ה בלבוש האורה) כמו שהוא לפנינו (וראה מה שמסיים (ועד"ז) הוא ברע"ב א, ה) שאעפ"כ קמי שמיא גליא. וראה חזקוני שם, ד. וראה אברבנאל שבפינים ההערה. ואכ"מ.

(**) ואף פרש"י ש, ראהו שאינו כדאי להשתמש בו רשעים, שהם לא היו במשך ששה ימים הראשונים ופשיטא לא ביום הראשון מ"מ כיון שהעולם ה' באופן כזה שיהיו בו רשעים לכן הבדילו לצדיקים לאחר יום הא'. ולהעיר דיתרה מזה ע"פ דרשות חז"ל הנ"ל (הערה 2) כיון שנשתכל הקב"ה בדור המבול ובדור הפלגה וראה שמעטיהן מקולקלים עמד וגנוז מהן (חגיגה שם. ועד"ז בב"ר פ"יא שם. ובב"ר פ"יב שם ושמו"ר פ"ה שם מוסיף לפניו „מעשה דור אנוש“, ואעפ"כ לא נאמר שנשתמש עד הזמן דדור המבול (או דור אנוש)).

ערשטן פירוש אין רש"י און דעם צווייטן פירוש:

וויבאלד עס שטייט „וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל“, ניט „וירא אלקים כי טוב ויבדל“, איז מובן, אַז דער „ויבדל“ איז פאַרבונדן מיט דעם „וירא אלקים את האור כי טוב“ – און דאָס מאַכט רש"י קלאָר מיט דעם וואָס ער ברענגט אין דיבור-המתחיל נאָר „וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל“ (ניט די ווייטערדיקע ווערטער, און איז זיי אפילו ניט מרמז מיט „וגו'“²²), אַז דער „ויבדל“ (לפירוש זה) באַציט זיך ניט (נאָר) אויף ווייטער נאָר אויף פריער, דהיינו, די הבדלה איז געווען אין דעם אור גופא:

וויבאלד „וירא אלקים את האור כי טוב“ וירא (אַ דבר נוסף) אַז ס'איז דאָ אין אים אויך דער ענין פון „טוב“ – איז „ויבדל“, ער האָט אָפּגעטיילט²³ דעם „טוב“ פון דעם „אור“, און ס'איז גע- בליבן בגלוי בלויז די ליכטיקייט פון אור, אָבער ניט דער „טוב“²⁴. און צו

(22) ובפרט שגם ע"פ ה"טעמים" שבהכתוב הרי בתיבות „כי טוב“ הפסיק באתנחתא.

(23) להעיר מפ"י הגו"א עה"פ א, יד: שרש"י ס"ל דאף לדברי חכמים שאמרו הן הן המאורות .. ס"ל שנגנז מקצת האור והוא אור הבהיר .. והאור שהוא לעוה"ז נשאר.

(24) בפרש"י לקמן שם „להבדיל בין היום ובין הלילה משנגנז האור הראשון אבל בשבעת ימי בראשית שמשו האור והחושך הראשונים כו'“. וראה בארוכה השקו"ט ברמב"ן ובמפרשי רש"י שם. ואולי י"ל דלפרש"י היו ב' דברים הבדלת ה„טוב“ שבאור לצדיקים (לע"ל) – ביום א'

(*) סיוס פרש"י שם לפנינו „שניהם ביחד בין ביום ובין בלילה“, ועד"ז הובא ברמב"ן. ובא' מכת"י רש"י שתח"י: שמשו האור והחושך בערבוביא. אבל ברוב כת"י רש"י שתח"י „זה ביום חה בלילה“. וכן הובא ברא"ם, ריב"א, וכמה מפרשי רש"י. וראה חז' ופי'

ע"ד ווי „יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים“³⁰).

און דערפאר קומט דער פירוש לפי פשוטו אלס צווייטער אין רש"י, ווייל כאטש דאָס איז „לפי פשוטו“ פון דעם תוכן הפסוק²⁹, די הבדלה „בין האור ובין החושך“, איז דאָס אָבער „ווייטער“ פון פירוש הפשוט של תיבת „ויבדל“ ווי לויטן פירוש פון „דברי אגדה“, וואָרום „לפי פשוטו“ איז דאָ ניט אויפגעטאָן געוואָרן קיין הבדלה צווישן צוויי זאכן מחוברים (ניט במקום, ניט בזמן), נאָר אַ קביעת תחום פאַר יעדן איינעם.

און מהאי טעמא דאָרף רש"י מוסיף זיין אין דעם פירוש „לפי פשוטו“ – „ראהו כי טוב“ – כאַטש ער שטעלט זיך אויף לשון הפסוק, „וירא אלקים את האור כי טוב“, וכוּנל, אויף מדגיש זיין אַז „לפי פשוטו“ איז דער פירוש „כי טוב“ כפשוטו, אַז דער „טוב“ איז ניט נאָך אַז ענין אין אור, ווי לויטן ערשטן פירוש, נאָר ראהו – דעם אור גופא – כי טוב.

ו. ע"פ הנ"ל קען מען אויך מבאר זיין בינה של תורה שבפרש"י לשון רש"י „אף בזה אנו צריכין לדברי אגדה“, וואָס כפשוטו קומט עס בהמשך צו דברי רש"י פריער אויף „בראשית“³¹ – „אין המקרא הזה אומר אלא דרשוני“.

דלכאורה איז ניט גלאַטיק – למאי נפק"מ אַז דאָס וואָס „אנו צריכין לדברי אגדה“ איז עס ניט דעם ערשטן מאָל? אפילו ווען פריער וואָלט רש"י ניט גע-בראַכט קיין אגדה, וויבאַלד אָבער אַז דאָ איז „צריכים לדברי אגדה“, דאָרף עס רש"י דאָ ברענגען.

(30) א, ו.

(31) א, א ד"ה בראשית ברא (כנ"ל הערה 14).

נאָר דער „טוב“ שבאור הבדילו). (ב) וואָס רש"י ברענגט אַז „הבדילו לצדיקים לעתיד לבוא“ און איז זיך ניט מסתפק מיט זאָגן בלויז „הבדילו לצדיקים“²⁶ – ווייל דערמיט דייטעט אָן רש"י אַז דער „טוב“ שבאור איז ניט קיין ענין וואָס איז שייך צו וויסן איצט, וואָרום²⁷ אויך באַ צדיקים וועט דאָס ערשט זיין לעתיד לבא.

ה. לפ"ז איז מובן וואָס רש"י איז מקדים „אף בזה אנו צריכים לדברי אגדה“ פאַר דעם פירוש „לפי פשוטו“, ווייל דוקא לויטן פירוש פון „דברי אגדה“ איז מדויק יותר דער וואָרט „ויבדל“:

וויבאַלד אַז צווישן אור וחושך קען מען ניט טייטשן „ויבדל“ כפשוטו ווי מען טיילט פאַנאַנדער צוויי זאכן וואָס זיינען מחובר יחדיו,

איז בכדי צו מסביר זיין דעם פירוש פון „ויבדל“ און דעם המשך הכתוב „וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל“ – „אנו צריכים לדברי אגדה“²⁸.

וואָס מיט די דברי אגדה ווערט פאַר-ענטפערט דער פשט הכתוב, אַז דער פירוש פון „ויבדל“ איז כפשוטו²⁹: אַ הבדלה אין דער זאך גופא – צווישן דעם טוב שבאור און דעם אור שבאור

(26) ראה לעיל הערה 6.

(27) ראה גם זח"א לא, סע"ב ואילך (שבהערה הנ"ל).

(28) ואין הכוונה דפ"י „דברי אגדה“ שולל פשט המקרא, כ"א דפשט המקרא מכריח דצריך גם לדברי אגדה, ובא עוד לפני ה„פשוטו“ ממש. והיינו דנוסף על פשטות הפ"י ד„ויבדל“ דקאי על המשך הכתוב, צריכין גם להפ"י ד„דברי אגדה“ דקאי אלפני. ולהעיר מלקו"ש חכ"א ע' 34 ואילך.

(29) ולא כברא"ם שהחילוק בין דברי אגדה ולפי פשוטו הוא, דלדברי אגדה אין ויבדל כמשמעו, משא"כ לפי פשוטו.

נבראים זיינען אַ מציאות בפ"ע, אויס-
געטיילט פון זיי אַלעמען איז אור, ער
איז בפשטות נאָר בשביל, ענינו איז בלויז
וואָס דורך אים ווערן נתגלה ונראה די
זאכן וואָס זיינען פאַראַן אין דער בריאה
(אַן דעם אור זיינען זיי בהעלם
חשך)³⁶ —

„אגדה“ איז אָבער מגלה פנימיות
האור, אַז פנימיות מציאות איז ניט נאָר
ענין המגלה — „האור“ שבו — נאָר דער
„טוב“ שבו³⁷.

און דאָס איז אויך אַ הקדמה וועלכע
איז מבאר דעם פירוש רש"י אין דעם
פסוק שלאח³⁸:

רש"י איז מפרש אויף דעם פסוק³⁸
„ויהי ערב ויהי בקר יום אחד“ — „לפי
סדר לשון הפרשה ה' לו לכתוב יום
ראשון כו' למה כתב אחד לפי שהי'
הקב"ה יחיד בעולמו שלא נבראו המלא-
כים עד יום שני“.

ולכאורה: אע"פ אַז מלאכים נבראו
ביום שני, איז דאָך אָבער ביום ראשון
צוגעקומען בריאת האור — ווי קען מען
זאָגן „שהי' הקב"ה יחיד בעולמו“, וואָס
ווייזט אַז ס'איז ניט געווען קיין שום
אַנדער בריאה?

און דער תירוץ אויף דעם ווערט
מבואר ע"פ די דברי אגדה וואָס איז
מגלה דעם „טוב“ וואָס איז דאָ אין דעם
אור.

(36) ראה שערי אורה צח, ב. אוה"ת חנוכה ח"ה
תתקלו, א. תתקמג, א. וראה בארוכה ספר הערכים
חב"ד ח"ב ערך אורי-בהירות בתחלתו. וש"נ.
— לכללות הענין דאור שנברא ביום ראשון
ע"פ דא"ח — ראה שם ח"ג ערך אור שנברא ביום
ראשון. וש"נ.

(37) ראה בארוכה ספר הערכים ח"ב שם ע'
תקכב ואילך ובהנסמן שם.

(38) א, ה.

פון דעם לשון „אף בזה אנו צריכים
לדברי אגדה“ איז משמע, אַז די דברי
אגדה דאָ האָבן אַ שייכות, ענלעכקייט
צום דרש אויף בראשית ברא.

איז דער ביאור בזה: אין דעם פירוש
אויפן ערשטן פסוק „בראשית ברא“ איז
רש"י מפרש „אין המקרא הזה אומר אלא
דרשוני, בשביל התורה שנק' ³²ראשית
דרכו ובשביל ישראל שנקרא ³³ראשית
תבואתו“. דערמיט וואָס די תורה איז
מקדים בראשית (ד.ה. תורה וישראל),
כאָטש די תורה רעדט דאָ וועגן בריאת
השמים והארץ וכל צבאיהם (און די
תורה איז ערשט געגעבן געוואָרן שפּע-
טער, ועד"ז ישראל זיינען געוואָרן אַן
עם ערשט נאָכן אַרויסגיין פון מצרים און
ווען זיי האָבן מקבל געווען די תורה),
גיט זי די הוראה וואָס איז די (אמת'ע)
מציאות פון דער גאַנצער בריאה: ברא
אלקים את השמים ואת הארץ איז ניט
קיין תכלית וענין בפ"ע, נאָר די בריאה
איז צוליב תורה וישראל³⁴.

ד.ה. דרש ואגדה שבתורה, וואָס רוב
סודות התורה גנוזין בה³⁵, איז מגלה די
פנימיות ואמיתיות פון דער בריאה; דאָס
איז ניט אַ מציאות צוליב זיך נאָר בשביל
התורה ובשביל ישראל.

עד"ז איז עס בנוגע צו מציאות האור,
אַז „אף בזה אנו צריכין לדברי אגדה“,
מ'דאַרף אויך מגלה זיין די פנימיות
האור: אור איז ניט אַ מציאות בשביל
עצמו —

(32) משלי ת, כב (וראה אבות פ"ו מ"י לגירסת
אדה"ז בסידורו).

(33) ירמ' ב, ב (ובהתחלת הכתוב: קדש ישראל
גו').

(34) וראה בארוכה לקו"ש ח"ו ע' 91 ואילך.
(35) הובא בהל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ב (נעתק
לקמן בפנים). וש"נ. וכ"ה באגה"ק סכ"ג (קלו, א).

ז. די הסברה בזה:

עס פועל'ט אַז עס ווערט אַנטפלעקט די גשמיות ומציאות הנברא, נאָר דאָס וואָס עס ווערט נתגלה די אמת'ע מציאות שבנברא, דער דבר ה' וואָס איז אים מהווה מחי' ומקיים, ביז צו מדרגת „טוב" פון אלקות, בחי' סוכ'ע וואָס איז דאָ אין אַלע נבראים.

און דעם ענין איז „ראהו שאינו כדאי להשתמש בו רשעים", וואָרום דעמאָלט וועט פעלן⁴⁶ דער ענין הבחירה⁴⁷. ענד'ק דעם אמת שבכל נברא אַז אמתית מציאותו איז דער חיות אלקי, איז דאָך ניט שייך צו בוחר זיין הפכו, דעריבער „הבדילו לצדיקים לעתיד לבא", וואָס דעמאָלט וועט זיין וידע כל פעול כי אתה פעלתו כו'⁴⁸, ביז אַז „וראו⁴⁹ כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר", דעם בדבר⁵⁰ ה' שמים נעשו גו'⁵¹.

און דאָס איז דער המשך פון „אף בזה אנו צריכין לדברי אגדה" צום דרש אין בראשית ברא:

46 בכ"מ (הובאו ונסמנו בספר הערכים ח"ג ס"ע תקיט) מפרש הלשון שאין העולם כדאי להשתמש בו „שאינו בערך העולמות כלל". ויש לתווכ עס המבואר בפנים.

47 לכא' הפי' „שאינו כדאי" אבל אפשרי שרשעים ישתמשו בו. ואולי י"ל (דלא כפנים) שהוא ע"ד המבואר בדור הפלגה שאמרו ונעשה לנו שם (הוי' שהוא המשכה עליונה) — תו"א ס"פ נח. מאמרי אדה"ז — פרשיות שם (ע' עב ואילך). תו"ח שם (סד, ב ואילך). אוה"ת שם (כרך ג תרנז), א ואילך. תרסד, א ואילך. כרך ו תתרסו, ב ואילך. כרך ז תתשע, ב ואילך. ואכ"מ.

48 תפלת העמידה דר"ה. וראה סי' האריז"ל שם.

49 ישע' מ, ה.

50 תהלים לג, ו.

51 ע"פ הנ"ל הערה 24 יש לומר: דביום ראשון הבדיל בחי' „טוב" שבאור, היינו גילוי בחי' סוכ'ע, ולאח"ז נגזו גם בחי' האור שנברא ביום ראשון — היינו גם מה שע"י נתגלה החיות אלקי שבהנברא, בחי' ממכ'ע.

ס'איז מבואר בכ"מ³⁹ בפירוש הכתוב⁴⁰ „ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע" ובהמשך לזה זאָגט מען⁴¹, „ובחרת בחיים" — אַז חיים ומות מיינט ניט כפשוטו, וואָרום „מי זה פתי"⁴² וואָס וועט ניט אויסקלייבן אין חיים וטוב אַנשטאָט ההיפך. נאָר דער פירוש אין דעם איז אַז יעדער נברא בשעת חיותו וקיומו איז דאָ אין אים חיים ומות. די גשמיות הדבר און חומ' ריותו איז „מות" וואָרום אין הדבר בורא און מחי' זיך אַליין. און די רוחניות, כח הבורא האלקי שבו איז דער ענין פון חיים. דעם נברא'ס חיים און — בכלל, אין דעם איז ניטאָ קיין כליון, ס'איז „בבחי' קיום נצח"⁴².

און אין דעם גופא זיינען דאָ צוויי מדרגות⁴³: דער חיים אין יעדן נברא איז די מדרגה פון אלקות וואָס איז זיך מתלבש אין אים להחיותו, בחי' ממכ'ע; און דער טוב (וואָס אויף דעם ווערט געזאָגט⁴⁴ „כי טוב חסדך מחיים") איז די בחי' פון אלקות וואָס איז העכער פאַר התלבשות צו מחי' זיין נבראים, בחי' סוכ'ע שבממלא.

און אגדה שבתורה איז מגלה אויך דעם רז ופנימיות פון „אור"⁴⁵, אַז אמתית מציאותו איז ניט דאָס וואָס

39 סה"מ תרס"ט ע' קח ואילך. סה"מ עת"ר ע' יט ואילך. המשך תער"ב ח"א ע' רכג ואילך. ובכ"מ.

40 נצבים ל, טו.

41 שם, יט.

42 ל' אדמוני'ע בסה"מ עת"ר שם.

43 סה"מ עת"ר שם ע' כ.

44 תהלים סג, ד.

45 בגימט' רז (תקו"ז תי"ט — לט, ב. זח"ג רע"מ) כת, ב. וראה „היום יום" ו' אלול. לקלו"צ — לזהר כרך ב' ס"ע תנח. לקו"ש ח"י ע' 8 ואילך.

בא א אידן קען ווערן א קס"ד: בשלמא אט די אידן וואס האבן שטענדיק צו טאן מיט עניני הבריה, את השמים ואת הארץ, ובכללות בני בעלי עסק, דארפן זיי אנקומען צו „אין המקרא הזה אומר אלא דרשוני“, צו דרש שב-תורה, אויף מגלה זיין אז „בראשית ברא“ – איז „בשביל התורה ובשביל ישראל“.

וויבאלד ער האט צו טאן מיט עניני העולם, קען דאס אים מבלבל זיין און שטערן צו זיין עבודת ה', אדער עכ"פ די מציאות העולם איז בא אים תופס מקום – דארף ער אנקומען צו דרשות התורה וואס זאלן אים מגלה זיין און דערמאנען אז די וועלט איז נישט קיין מציאות בפ"ע, נאר איז באשאפן געווארן בשביל התורה ובשביל ישראל. און דאס פועלט אויף אים אז זיין האבן צו טאן מיט עניני עולם שטערט נישט צו זיין עבודת ה', ואדרבה, דורך זיין עבודה לשם שמים⁵⁶ ובכל דרכיך דעהו⁵⁷ מאכט ער די וועלט פאר א דירה לו ית'.

אבער א איד א יושב אהל, וואס האט צו טאן בלויז מיט עניני „אור“⁵⁸, נר מצוה ותורה אור⁵⁹, ער איז שטענדיק אין די ליכטיקע ד' אמות של הלכה (ושל

כשם ווי אין דער בריאה בכלל – כאטש תורה וישראל זיינען לכאורה אן ענין וואס קומט אין דער בריאה שפע-טער – איז מען גלייך מגלה אז דאס איז מטרת הבריה, „בשביל התורה ובשביל ישראל“.

עד"ז בענין האור, אע"פ אז דעם „טוב“ שבאור איז הבדילו לצדיקים לעת^ל, איז דאס אבער די אמיתית הענין פון אור.

און דעריבער איז בריאת האור ביום ראשון קיין סתירה נישט דערצו וואס מ'זאגט אז ביום הראשון „הי הקב"ה יחיד בעולמו“. ווארום אדרבה, דער אמת'ער ענין פון אור שנברא ביום ראשון איז (אור הסובב שלמעלה מהש-תלשלות⁵²) בחי טוב⁵³ שב, שענינו איז צו מגלה זיין אין דער בריאה גופא אז ס'איז נישט קיין שום מציאות זולתו⁵⁴, „הקב"ה יחיד בעולמו“⁵⁵.

ח. דערמיט איז רש"י אויך מרמז א הוראה אין דעם לימוד התורה פון א אידן, וואס דערפאר איז ער מדגיש „אף בזה אנו צריכים לדברי אגדה“ און זאגט נישט סתם „אף בזה צריכים לדברי אגדה“:

(52) הובא בספר הערכים שם. וש"נ.

(53) ועל אור זה נאמר (תהלים לא, כ) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך (ולא מה רב אורך). ראה ספר הערכים שם ע' תקנח וס"ע תקנב ואילך. וש"נ. ולהעיר גם מהמבואר בפיה"מ לאדהאמ"צ פקס"ד (קוב, סע"ד ואילך – ע"פ זח"ב קסת, ב), דטוב קאי על עצם האור שלמעלה מהתפשטות – ראה ספר הערכים ח"ב שם ע' תקנב ואילך.

(54) ועד"ז מ"ש בב"ר (פ"ג, ח) ד' דברים נבראו ביום א' (סה"מ תער"ב ותש"ד שבהערה הבאה).

(55) להעיר גם מיהל אור ע' צח (מבחי בראשית א, לא) בהטעם שנק' „יום אחד“. המשך תער"ב ח"ב ע' תתקצז. ד"ה וידבר אלקים תש"ד (הב) פ"ה.

(56) אבות פ"ב מ"ב, וראה בהנשמן בהערה הבאה.

(57) משלי ג, ו. רמב"ם הל' דעות ספ"ג. טוש"ע אור"ח סר"א.

(58) ראה בר" פ"ג, ה: ה' פעמים אורה כתוב כאן כנגד חמשה חומשי תורה. ובכ"מ במפרשי התורה דהאור כאן מרמז על התורה ולימוד התורה. ראה תוספת עה"ת (הדר זקנים). פענת רזא. ובכ"מ. ולהעיר ממרז"ל דאור שנברא ביום ראשון גנוז בתורה (מדרש רות ב"ח פה, רע"ב. ועייג"כ זח"א רסד, א. זח"ב קמת, סע"ב ואילך. ובכ"מ – נסמן בלקו"ש ח"ע י' 10 הערה 22).

(59) משלי ו, כג.

דאמאָלס איז די תורה – תורה אור, נעשית לו סם חיים⁶⁴, ווען ער ווייס און דערהערט די פנימיות און דעם אמת פון תורה, דעם טוב שבתורה, אָז דאָס איז נתן לנו את תורתו, תורת ה', ועל ידה פאַרבינדט ער זיך מיטן נותן התורה. וואָס דאָס איז דאָך דער תוכן ברכת התורה, ווי דער ב"ח לטורה⁶⁵ – נגלה תורה – איז מבאר „כדי שתתעצם נשמתנו בעצמות ורוחניות וקדושת מקור מוצא התורה .. מרכבה והיכל לשכינתו ית' .. השכינה ממש בקרבם“.

און צו דעם קומט מען צו דורכן לימוד פון פנימיות התורה, וואָס איז בחי' עץ החיים⁶⁶ – אלקות איז אין איר מאיר בגלוי. און דורך דעם לימוד פון פנימיות התורה (צוזאמען מיטן לימוד פון נגלה דתורה⁶⁷), זאָגט רעיא מהימנא אָז מען גייט „מן גלותא ברחמים“⁶⁸, בגאולה האמיתית והשלמה, ווען עס וועט נתגלה ווערן דער אור שהבדילו לצדיקים לעתיד לבא, במהרה בימינו ממש, בעגלא דידן.

(משיחת ש"פ בראשית תשמ"ג)

תפלה), דאָרף ער ניט אָנקומען צום לימוד האגדות ופנימיות התורה.

אויף דעם זאָגט רש"י די הוראה „אף בזה אנו צריכין לדברי אגדה“: אויך אין דעם עסק בעניני אור שבתורה (ביז אָז רש"י זאָגט „אף אנו“ ער איז כולל אויך זיך), דאָרפן אָנקומען לדברי אגדה, ובלשון פון אַלטן רבי'ן בהל' ת"ת⁶⁹ אָז דער לימוד דאָרף זיין אויך „בדרשות ההגדות להתבונן מתוכם מוסר השכל לידע את ה' כמו שאמרו חכמים רצונך שתכיר מי שאמר וה' העולם למוד דברי אגדה שמתוך כך אתה מכיר את הקב"ה ומתדבק בדרכיו כי רוב סודות התורה שהיא חכמת הקבלה וידיעת ה' גנוזים באגדות“.

דער לימוד פנימיות התורה⁶¹, וואָס בימינו נתגלתה בתורת החסידות, דאָרף מען האָבן ניט נאָר צוליב לערנען און וויסן נאָך אַ חלק פון תורה און צוליב מקיים זיין דעם ציווי⁶², „דע את אלקי אביך“, נאָר עס איז נוגע „אף בזה“, אין דעם ענין האור, אין לימוד התורה אור.

עס מוז זיין ברכו בתורה תחלה⁶³ –

(64) יומא עב, ב.

(65) אור"ח סמ"ז. ונרמז ברבינו יונה (הובא בר"ן נדרים שם. שו"ע אדה"ז אור"ח שם ס"א. וראה לקו"ש חט"ו ע' 3 ואילך. ובכ"מ).

(66) זח"ג (רע"מ) קכד, ב. אגה"ק סכ"ז. וראה בארוכה קונטרס עה"ח פ"א ואילך.

(67) ראה קונט' עה"ח שם.

(68) זהר ואגה"ק שבערה⁶⁶.

(60) פ"ב ה"ב. וש"נ.

(61) ראה בארוכה ספר הערכים ח"ג שם ע' תקנ"ג ואילך (וש"נ) – בהשייכות דאור שנברא ביום ראשון לתורה, ובפרט לפנימיות התורה.

(62) דה"א כח, ט. וראה רמב"ם ריש הל' יסוה"ת „ל'ידע“. קו"א דה"ה בהיין מ"ש בפע"ח (קנו, ב).

(63) נדרים פא, א. ב"מ פה, רע"ב.

